

Світлана КІЙКО,

orcid.org/0000-0003-4964-7043

*доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри германського, загального і порівняльного мовознавства
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
(Чернівці, Україна) s.kiyko@chnu.edu.ua*

Алла ГАЛАН,

orcid.org/0000-0002-3200-9312

*магістр кафедри германського, загального і порівняльного мовознавства
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
(Чернівці, Україна) galanalla0@gmail.com*

КАТЕГОРІЯ РОДУ ІМЕННИКІВ У ВИКЛАДАННІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Стаття присвячена вивченню інтерференційного впливу роду іменників рідної мови в навчанні іноземної мови в старших класах. Мета дослідження – встановити фонетичні, морфологічні й семантичні принципи присвоєння роду німецьким іменникам учнями, рідною мовою яких є українська.

Матеріалом дослідження слугували 60 іменників, із них 30 фонетичних еквівалентів на кимталт die Idee – ідея, das Problem – проблема, й 30 фонетично різних іменників: der Tee – чай, die Frist – термін. Кожна група містила по 10 іменників чоловічого, жіночого й середнього родів, серед яких наявна однакова кількість кореневих, похідних і складних іменників. Всі іменники підібрані відповідно до певних семантичних, морфологічних і фонетичних правил визначення роду.

Щоб встановити, якими критеріями послуговуються учні під час визначення роду німецьких іменників, здійснено два психолінгвістичні експерименти з проміжком в один місяць. У кожному експерименті взяли участь 30 учнів 11 класу, перед якими поставлено завдання – вирішити, чи вказаний у програмі DMDX рід іменника правильний. Водночас у половині наведених прикладів артикль не відповідав граматичному роду іменника.

Аналіз помилок у визначенні роду дозволив поділити їх на 4 групи: помилки внаслідок міжмовної інтерференції, внутрішньомовної інтерференції, обох впливів одночасно й решта помилок, причину появи яких важко однозначно встановити. Найбільшу кількість помилок виявлено в іменників без експліцитних морфологічних показників. Отримані результати свідчать про те, що рід іменника рідної мови істотно впливає на визначення роду німецького фонетичного відповідника (85% усіх помилок на визначення роду в Експерименті 1 і 47% – в Експерименті 2). Учні старших класів орієнтуються під час вибору правильного роду також на суфікси або закінчення німецьких іменників. Фонетичні або семантичні правила визначення роду відіграють другорядну роль. Рід іменника в рідній мові перешкоджає правильному вибору роду в німецькій мові, що вдвічі частіше зафіксовано для фонетичних еквівалентів.

Ключові слова: *рід іменника, міжмовна інтерференція, внутрішньомовна інтерференція, фонетичні, морфологічні, семантичні принципи визначення роду іменника, німецька мова.*

Svitlana KIYKO,

orcid.org/0000-0003-4964-7043

*Doctor of Philological Sciences, Professor,
Head of the Department of German, General and Comparative Linguistics
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
(Chernivtsi, Ukraine) s.kiyko@chnu.edu.ua*

Alla HALAN,

orcid.org/0000-0003-3217-0330

*Master of Science at the Department of Foreign Languages for Humanities
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
(Chernivtsi, Ukraine) galanalla0@gmail.com*

THE CATEGORY OF GENDER IN TEACHING GERMAN

The article is devoted to the study of the interferential influence of gender of native language nouns in foreign language taught in senior classes. The purpose of the study is to establish the phonetic, morphological and semantic principles of assigning gender to German nouns by students whose native language is Ukrainian.

The material of the study was 60 nouns, including 30 phonetic equivalents such as *die Idee* – idea, *das Problem* – problem, and 30 phonetically different nouns: *der Tee* – tea, *die Frist* – term. Each group had 10 nouns of the masculine, feminine and neutral genders, among which the same number of root, derivative and complex nouns. In addition, all nouns are selected to meet certain semantic, morphological and phonetic rules of gender.

To establish the criteria used by students in determining the gender of German nouns, two psycholinguistic experiments were performed with an interval of one month. Each experiment involved 30 students from parallel classes, that had a task to decide whether the noun gender specified in the DMDX program was correct. Thus in half of the given examples the article did not correspond to a grammatical kind of a noun.

The analysis of errors in determining the gender allowed to divide them into 4 groups: errors due to interlingual interference, intralingual interference, both of the them simultaneously and other errors, the cause of which is difficult to determine at the same time. The largest number of errors was found in nouns without explicit morphological indicators. The results indicate that the gender of the native language nouns significantly affects the definition of the gender of the German phonetic equivalent (85% of all errors in determining the gender in Experiment 1 and 47% in Experiment 2). High school students also focus on the suffixes or endings of German nouns when choosing the correct gender. Phonetic or semantic rules for determining gender play a secondary role. The gender of the noun in the native language prevents the correct choice of the gender in German language, which is twice as often recorded for phonetic equivalents.

Key words: gender of noun, interlingual interference, intralingual interference, phonetic, morphological, semantic principles of determining the gender of noun, German language.

Постановка проблеми. Граматична категорія роду, названа К. Кепке однією з найменш логічних і найнепередбачуваніших категорій (Көрске, 1982: 4–5), є характерною рисою граматичної будови практично всіх індоєвропейських мов. Проблеми категорії роду тісно пов'язані з багатьма важливими аспектами методики вивчення іноземних мов, взаємодією різних мовних рівнів і відношенням між лексичним і граматичним значенням у слові, а тому перебувають у центрі уваги сучасних досліджень.

Поширеною є думка, що вивчення роду іменників німецької мови створює учням значні проблеми й навіть високий рівень опанування німецькою мовою не гарантує відсутності помилок під час вибору роду чи узгодження прикметників з іменниками (Bordag, 2006: 103; Menzel, 2004: 55). В опитуванні вчителів німецької мови, здійсненим під керівництвом Г. Шпербера (Sperber, 1989: 148), помилки у визначенні роду вважають одним із найважливіших джерел помилок у викладанні німецької мови, оскільки рід іменників – категорія довільна. Хоча в численних граматиках німецької мови висувають низку фонетичних, морфологічних і семантичних правил визначення роду іменників, проте Г. Хельбіг і Й. Буша зазначають, що для переважної більшості іменників неможливо «встановити зручні для використання правила визначення роду» (Helbig, Buscha, 2001: 245). Так, у німецькій мові багато іменників можуть закінчуватися однаково, але належати до різних родів, як-от: *der Mantel* (чол. рід) – *die Fabel* (жін. рід) – *das Mittel* (сер. рід), *der Junge* (чол. рід) – *die Rose* (жін. рід) – *das Auge* (сер. рід), *der Lehrer* (чол. рід) – *die Feder* (жін. рід) – *das Zimmer* (сер. рід) тощо. Попри збіги природнього й граматичного родів на кшталт *der Mann* (чол. рід) – *die Frau* (жін. рід) – *das Kind* (сер. рід), *der Bulle* (чол. рід) – *die Kuh* (жін. рід) –

das Kalb (сер. рід), можливі випадки їх розбіжностей, як-от: *das Weib* (сер. рід), *das Mädchen* (сер. рід) тощо. Більшість граматичних довідників радять запам'ятовувати іменник відразу з відповідним артиклем, що робить вивчення роду в німецькій мові важким і тривалим процесом. Це означає, що рід у німецькій мові належить до тих граматичних категорій, які ускладнюють процес вивчення мови, уповільнюють репродуктивні характеристики мовлення та слугують для носіїв мови індикатором для розпізнавання іноземців.

Аналіз досліджень. Низка вітчизняних і закордонних авторів намагалася вивести однозначні фонетичні, морфологічні й семантичні правила визначення роду іменників. Фонетичні правила базуються на кількості складів і характеристиках звуків. Так, односкладові іменники, які закінчуються на /t/ з попереднім нескладовим фрикативом, належать до жіночого роду: *die Schlucht*, *die Luft*, *die Pacht*, *die Fracht* (Doleschal, 2004: 4). Односкладові іменники, які починаються на *kn-* або *d/t+r-*, як правило, чоловічого роду: *der Knopf*, *der Draht*. Чим більше приголосних на початку слова чи в його кінці, тим частіше іменник належить до чоловічого роду: *der Strumpf* (Көрске, 1982: 88). Проте з цих правил є численні винятки, зокрема, лише 63,6% односкладових іменників, які закінчуються на /t/ з попереднім нескладовим фрикативом (35 іменників із 55 наявних), мають жіночий рід: *die Fahrt*, *die Schlacht*, *die Kunst*, *aber: der Durst*, *der Frost*, *der Dienst* тощо. Серед односкладових іменників чоловічого роду, які починаються на *kn-*, є один виняток – *das Knie*, проте кількість іменників, охоплених цим правилом, усього 15 (Көрске, 1984: 29). Дво- й багатоскладові іменники, які закінчуються на *-e*, належать переважно до жіночого роду (*die Flasche*, *die Scheibe*), проте тут є численні винятки чоловічого й середнього родів (*der Hase*, *das Auge*). У зв'язку

із цим Ф. Бевер зазначає, що фонетичні правила допомагають не встановити рід іменника, а радше виключити якийсь один із родів, тому іменники й надалі важко розподілити між два іншими родами, найчастіше між чоловічим і середнім (Bewer, 2003: 90).

Морфологічні правила відносяться до дериваційних афіксів іменників. Е. Шпітц на основі аналізу десяти академічних граматик німецької мови встановив 127 формальних правил для визначення роду (Spitz, 1965: 35–43). За цими правилами, до чоловічого роду належать іменники з суфіксами *-s*, *-er*, *-ig*, *-(l)ing*, запозичення на *-ant*, *-är*, *-ent*, *-et*, *-eur*, *-ist*, *-löge*, *-iker*, *-ismus*, *-or*, *-us*, *-tum* і безсуфіксні похідні від дієслів. Іменники жіночого роду мають суфікси *-in*, *-ei*, *-heit*, *-keit*, *-schaft*, *-ung*, сюди входять також запозичення на *-age*, *-ät*, *-anz*, *-enz*, *-ie*, *-ik*, *-ion*, *-ur*. Середнього роду є субстантивовані слова, іменники з суфіксами *-chen*, *-lein*, *-icht*, *-tum*, запозичення на *-ett*, *-in*, *-il*, *-(g)ma*, *-o*, *-ment*, *-um*, збірні іменники з префіксом *Ge-* й більшість іменників з суфіксом *-nis*. Проте іменники на *-el* можуть бути як чоловічого (*der Löffel*, *der Apfel*), так і жіночого (*die Gabel*, *die Tafel*), і середнього (*das Mittel*, *das Rätsel*) родів. У. Дошаль зазначає із цього приводу, що суто формальної класифікаційної системи, яка б охопила всі іменники, не існує, тому під час визначення роду іменників доцільно користуватися семантичними критеріями (Doleschal, 2004: 3).

Згідно із семантичними критеріями, наявні угруповання іменників, які співвідносяться з одним із трьох родів. Так, до іменників чоловічого роду належать позначення сторін світу, небесних тіл, опадів і вітрів, мінералів, пір року, місяців, днів тижня, алкогольних напоїв, сортів кави й чаю, автомобілів, валют тощо. Іменники жіночого роду позначають назви дерев, фруктів, квітів, чисел, наукових дисциплін, кораблів, літаків, марки сигарет. Середній рід охоплює іменники на позначення фізичних мас, хімічних елементів і металів, кольорів, мов, літер, ігор, міст, островів і континентів, кафе й ресторанів, сортів пива, готелів, кінотеатрів, медикаментів, засобів миття (Кёрске, 1982: 71; Menzel, 2004: 63–64). Проте така відповідність роду іменника його семантиці відноситься лише до окремих лексичних угруповань. Іменники з високою частотою вживання, як правило, не об'єднують семантично за родами, як-от: позначення частин обличчя (*der Mund*, *die Nase*, *das Ohr*), столових приборів (*der Löffel*, *die Gabel*, *das Messer*), інструментів (*der Nagel*, *die Schraube*, *das Brett*) тощо.

Мета статті. Під час аналізу категорії роду постійно постає питання, за якими критеріями учні відносять певний іменник до одного з трьох

родів, тому мета нашого дослідження – встановити принципи присвоєння роду німецьким іменникам учнями, рідною мовою яких є українська. Водночас важливо встановити залежність присвоєного роду від фонетичних, морфологічних чи семантичних особливостей іменника.

Виклад основного матеріалу. Матеріалом дослідження слугували 60 іменників, виписаних із підручника «Німецька мова 11 клас: рівень стандарту» за редакцією С. Сотникової та Г. Гоголевої (Сотникова, Гоголева, 2018). Ці іменники поділено на дві групи: 30 фонетичних еквівалентів на кшталт *die Idee* – *ідея*, *das Problem* – *проблема*, *der Kaffee* – *кава* і 30 фонетично різних іменників, як-от: *der Tee* – *чай*, *die Frist* – *термін*, *das Gebäude* – *будівля* тощо. Кожна група містить по 10 іменників чоловічого, жіночого й середнього родів, серед яких – однакова кількість кореневих, похідних і складних іменників. Усі іменники підібрані так, щоб відповідати певним семантичним, морфологічним і фонетичним правилам визначення роду. Окремо відібрано 12 іменників (6 еквівалентів і 6 фонетично несхожих пар слів) для попередніх вправ.

Щоб встановити, якими критеріями послуговуються учні під час визначення роду німецьких іменників, ми здійснили два психолінгвістичні експерименти з проміжком в один місяць (січень – лютий 2020 р.). У кожному експерименті взяли участь 30 учнів 11-го класу Чернівецької загальноосвітньої школи № 20 із рівнем знань німецької мови А 2. Учні проходили тестування поодиночі. Перед ними було поставлене завдання – вирішити, чи вказаний у програмі DMDX (<http://www.u.arizona.edu/~kforster/dmdx/download.htm>) рід іменника правильний. Водночас у половині наведених прикладів артикль не відповідав граматичному роду іменника.

Спочатку всі учні отримали інструкцію усно, в якій було підкреслено важливість швидкої реакції на іменник і по можливості правильних відповідей. Сам експеримент складався з двох етапів: на першому етапі учні тренувалися працювати з програмою та визначати рід іменників на прикладі 12-ти іменників. Презентація іменників та облік часу реакції відбувалися автоматично за допомогою програми DMDX. Іменники з артиклями мали на екрані достатній розмір (кожна літера – 7 x 8 мм), учні сиділи на відстані 50 см від екрану. Отримані результати не зараховувалися, якщо відповідь слідувала через 4 500 мілісекунд після показу іменника. Експеримент тривав близько 25 хвилин. Час і правильність отриманих відповідей були заведені в таблиці.

Результати Експерименту 1 з фонетичними еквівалентами. Загалом здійснено 900 вимірів, проте 13 з них (4,3%) визнано недійсними через недотримання часу, відведеного на відповідь. У результаті отримано 887 відповідей, з них 442 відповіді для іменників із правильним артиклем і 445 відповідей для іменників із невірними артиклями. Правильні відповіді учнів зафіксовані в 654 випадках (73,7%), помилки – у 232 випадках (див. табл. 1).

Аналіз помилок у визначенні роду дозволяє поділити їх на 4 групи – помилки внаслідок:

1) міжмовної інтерференції – 10 іменників, 117 помилок;

2) внутрішньомовної інтерференції – 2 іменники, 20 помилок;

3) міжмовної або внутрішньомовної інтерференції – 12 іменників, 80 помилок;

4) решта помилок, причину появи яких важко однозначно встановити – 6 іменників, 15 помилок.

Про міжмовну інтерференцію йдеться тоді, коли неправильно наведений рід іменників збігається з родом українського еквівалента. В експерименті опрацьовано 8 однозвучних іменників із різними родами в німецькій та українській мовах – *die Methode, das Problem, das Institut, das Tennis, das Dach, das Horoskop, das Protokoll, die*

Таблиця 1

Результати експерименту 1 (в порядку зростання кількості помилок)

Слово-стимул	Рід			Збіг			Кількість помилок
	у німецькій мові	в українській мові	у програмі DMDX	роду в українській і німецькій мовах	артикля в програмі й роду в українській мові	артикля в програмі й роду в німецькій мові	
<i>Bibliothek</i>	f	f	f	+	+	+	0
<i>Idee</i>	f	f	f	+	+	+	0
<i>Situation</i>	f	f	f	+	+	+	0
<i>Kritik</i>	f	f	f	+	+	+	1
<i>Kurs</i>	m	m	n	+	+	+	1
<i>Maschine</i>	f	f	n	+	–	–	1
<i>Methode</i>	f	m	f	–	–	+	1
<i>Kultur</i>	f	f	f	+	+	+	2
<i>Computer</i>	m	m	m	+	+	+	2
<i>Rhythmus</i>	m	m	n	+	–	–	2
<i>Kontakt</i>	m	m	m	+	+	+	3
<i>Plan</i>	m	m	n	+	–	–	3
<i>Temperatur</i>	f	f	f	+	+	+	5
<i>Kalender</i>	m	m	n	+	–	–	5
<i>Problem</i>	n	f	f	–	+	–	5
<i>Rahmen</i>	m	f	m	–	–	+	5
<i>Kaffee</i>	m	f	f	–	+	–	6
<i>Institut</i>	n	m	n	–	–	+	7
<i>Referat</i>	n	m	n	–	–	+	9
<i>Nummer</i>	f	m	m	–	+	–	10
<i>Chat</i>	m	m	n	+	–	–	10
<i>Plakat</i>	n	m	n	–	–	+	13
<i>Instrument</i>	n	m	m	–	+	–	13
<i>Tennis</i>	n	m	m	–	+	–	14
<i>Dach</i>	n	m	m	–	+	–	15
<i>Prozess</i>	m	m	n	+	–	–	18
<i>Talent</i>	n	m	m	–	+	–	18
<i>Horoskop</i>	n	m	m	–	+	–	20
<i>Protokoll</i>	n	m	m	–	+	–	21
<i>Region</i>	f	m	m	–	+	–	22
Разом	232						

Region, до яких учні дали загалом 105 неправильних відповідей. Найбільше помилок припадає на іменники без експліцитного морфологічного маркування, як-от: *das Tennis* (14 помилок), *das Dach* (15), *das Horoskop* (20), *das Protokoll* (21), *die Region* (22). У цьому випадку учні змушені або скористатися своїми знаннями (якщо вони завчили іменник разом з артиклем), або спиратися на рід українського еквівалента. Міжмовна інтерференція спостерігається також у випадках визначення роду англійських запозичень на кшталт **das Computer* і **das Chat*. Обидва слова належать в українській мові до чоловічого роду, а середній рід їм присвоєно з опорою на англійську мову.

Деякі помилки у визначенні роду зумовлені явищем надгенералізації формальних і семантичних правил, тобто внутрішньомовною інтерференцією, встановленою для двох іменників (загалом 20 помилок). Учні присвоїли неправильний рід іменникам з огляду на їхні суфікси й закінчення. Так, латинські запозичення на *-us* належать, як правило, до чоловічого роду, проте окремі іменники (*das Genus*, *das Plus*, *das Minus*, *der / das Rebus*) мають середній рід. Іменник *der Rhythmus* належить в українській і німецькій мовах до чоловічого роду, проте двічі відзначений як іменник середнього роду, очевидно, з опорою на *-us*. Це ж стосується іменника *der Prozess*, який попри чоловічий рід в обох мовах 16 разів віднесений до іменників середнього роду (з опорою на *das Business*) й двічі до іменників жіночого роду (пор. *die Fitness*).

Вплив як міжмовної, так і внутрішньомовної інтерференції спостерігаємо в семи іменників – *die Nummer*, *der Kaffee*, *das Talent*, *das Instrument*, *das Plakat*, *das Referat*, *der Rahmen*, оскільки тут йдеться як про вплив роду українського еквівалента, так і про надгенералізацію морфологічних правил. Так, помилковий чоловічий рід в іменнику *die Nummer* зумовлений або впливом роду українського відповідника, або надгенералізацією типового закінчення чоловічого роду *-er*. Суфікс *-ee* у слові *Kaffee* відповідає морфологічним ознакам середнього роду в словах *das Gelee*, *das Resümee*, рідше жіночого роду в словах *die Armee*, *die Tournee*, *die Livree*, *die Odyssee* тощо. Помилковий рід **die Kaffee* можна пояснити за аналогією до *die Armee*, *die Tournee*, а також впливом рідної мови, в якій іменник *кава* жіночого роду.

Особливо багато помилок викликають латинські запозичення з суфіксами *-at*, *-ent*, *-en*: *das Plakat* (13 помилок), *das Referat* (9), *das Instrument* (13), *das Talent* (18), *der Rahmen* (5). Суфікс *-at* нечітко вказує на рід: з його допомогою утворені як

іменники середнього роду на позначення місця чи інституції (*Konsulat*, *Sekretariat*, *Notariat*), процесу (*Diktat*, *Telefonat*, *Testat*), результату (*Konzentrat*, *Filtrat*) і збірні іменники (*Proletariat*, *Prekariat*), так і набагато частотніші позначення осіб чоловічого роду (*der Stipendiat*, *Kandidat*, *Soldat*, *Asiat*, *Demokrat*, *Diplomat*), які зумовлюють помилкове визначення роду в іменниках **der Plakat*, **der Referat*. Неправильна аналогія є причиною помилок під час визначення роду також в іменниках **der Talent* і **der Instrument* (пор. *der Student*, *der Dozent*, *der Konkurrent*), **der Klingel* (пор. *der Löffel*, *der Deckel*) тощо. Решта помилок зумовлені неправильним (довільно присвоєним) родом у програмі DMDX. Так, іменники чоловічого роду *der Kurs* і *der Plan* більшість учнів інтерпретувала відповідно до даних програми як іменники середнього роду попри чітко виражені фонетичні критерії. Іменникам *die Kritik*, *die Kultur*, *der Kontakt* і *die Temperatur* учні присвоїли помилково середній рід, оскільки вважали їх абстрактними іменниками. Загалом отримані результати свідчать про те, що рід іменника рідної мови істотно впливає на визначення роду німецького фонетичного відповідника (197 помилок, загалом 85%, зумовлених міжмовною інтерференцією).

Результати Експерименту 2 з семантичними еквівалентами. Для експерименту 2 відібрано 30 фонетично різних пар семантичних відповідників. Здійснено 900 замірів, у ході яких жодного разу не було перевищено ліміт часу. В результаті учні дали по 450 відповідей для іменників із правильним і неправильним артиклем. Кількість правильних відповідей становить 711 випадків (78,8%). Під час експерименту зафіксовано 189 помилок, що на 43 помилки менше, ніж в експерименті з міжмовними фонетичними відповідниками (див. таблицю 2).

Аналогічно до помилок у визначенні роду фонетичних еквівалентів поділимо помилки, зафіксовані в Експерименті 2, на 4 групи внаслідок:

- 1) міжмовної інтерференції – 10 іменників, 89 помилок;
- 2) внутрішньомовної інтерференції – 5 іменників, 33 помилки;
- 3) міжмовної або внутрішньомовної інтерференції – 2 іменники, 12 помилок;
- 4) решта помилок, причину появи яких важко однозначно встановити – 12 іменників, 55 помилок.

Результати свідчать про те, що 47% усіх помилок зумовлені міжмовною інтерференцією (див. іменники *der Fisch*, *der Urlaub*, *der Ort*, *das Geschenk*, *die Pflicht*, *die Heirat*, *das Mitglied*, *die Vorwahl*, *die Herkunft*, *die Frist*), для яких учні

Таблиця 2

Результати експерименту 2 (в порядку зростання кількості помилок)

Слово-стимул	Рід			Збіг			Кількість помилок
	у німецькій мові	в українській мові	у програмі DMDX	роду в українській і німецькій мовах	артикля в програмі й роду в українській мові	артикля в програмі й роду в німецькій мові	
<i>Bier</i>	n	n	<i>n</i>	+	+	+	0
<i>Mannschaft</i>	f	f	<i>f</i>	+	+	+	0
<i>Mensa</i>	f	f	<i>f</i>	+	+	+	0
<i>Mitternacht</i>	f	f	<i>f</i>	+	+	+	0
<i>Tee</i>	m	m	<i>m</i>	+	+	+	0
<i>Blick</i>	m	m	<i>m</i>	+	+	+	2
<i>Zeuge</i>	m	m	<i>m</i>	+	+	+	2
<i>Wecker</i>	m	m	<i>m</i>	+	+	+	3
<i>Gebäude</i>	n	f	<i>f</i>	-	+	-	4
<i>Traum</i>	m	m	<i>m</i>	+	+	+	4
<i>Fisch</i>	m	f	<i>m</i>	-	-	+	4
<i>Urlaub</i>	m	f	<i>n</i>	-	-	-	4
<i>Gefühl</i>	n	n	<i>f</i>	+	-	-	5
<i>Name</i>	m	n	<i>f</i>	-	-	-	5
<i>Glück</i>	n	n	<i>m</i>	+	-	-	5
<i>Ort</i>	m	f	<i>m</i>	-	-	+	6
<i>Geschenk</i>	n	m	<i>m</i>	-	+	-	6
<i>Unternehmen</i>	n	n	<i>m</i>	+	-	-	6
<i>Regel</i>	f	n	<i>f</i>	-	-	+	8
<i>Käse</i>	m	m	<i>f</i>	+	-	-	9
<i>Ende</i>	n	m	<i>f</i>	-	-	-	9
<i>Pflicht</i>	f	m	<i>f</i>	-	+	-	9
<i>Heirat</i>	f	n	<i>m</i>	-	-	-	9
<i>Ticket</i>	n	m	<i>n</i>	-	-	+	10
<i>Mitglied</i>	n	m	<i>n</i>	-	-	+	10
<i>Beschwerde</i>	f	f	<i>n</i>	+	-	-	12
<i>Vorwahl</i>	f	m	<i>m</i>	-	+	-	13
<i>Herkunft</i>	f	n	<i>n</i>	-	+	-	13
<i>Frist</i>	f	m	<i>m</i>	-	+	-	15
<i>Millieu</i>	n	n	<i>m</i>	+	-	-	16
Разом							189

вказали неправильний рід із опорою на рід українських відповідників. Внутрішньомовна інтерференція спостерігається в іменниках *der Zeuge*, *der Name*, *der Käse*, *das Ende*, які учні віднесли до жіночого роду, очевидно, з опорою на типовий суфікс *-e*. Іменник *die Regel* помилково зараховано до чоловічого роду на основі типового суфікса *-el*. Вплив обох видів інтерференції зафіксовано в іменниках *das Gebäude* і *das Ticket*, яким присвоєно неправильний рід або з опорою на рід українських відповідників, або з огляду на морфологічну будову іменників. Проте найбільшу кількість помилок виявлено в іменниках без ек-

пліцитних морфологічних показників, як-от: *der Blick* (2 помилки), *der Traum* (4), *der Urlaub* (4), *das Gefühl* (5), *das Glück* (5), *die Pflicht* (9), *die Heirat* (9), *die Vorwahl* (13), *die Herkunft* (15). У цих випадках учні повинні були спиратися на свої знання або вирішували на користь певного роду на основі відчуття. Фонетична невідповідність семантичних еквівалентів не дозволяє так широко користуватися родом українських іменників під час визначення роду німецьких, як в Експерименті 1. В окремих випадках важко однозначно встановити чинник, який вплинув на вибір роду, насамперед в іменниках з однаковими родами в обох мовах

та експліцитним морфологічним маркуванням, як-от: *der Wecker, die Beschwerde, das Milieu*. Так, іменник *die Beschwerde* зарахований помилково до середнього роду через те, що він абстрактний. Іменник *das Milieu* учні інтерпретували як французьке запозичення та з опорою на двочленну французьку категорію роду визначили в 16 випадках помилково не як іменник середнього роду.

Висновки. Результати двох експериментів свідчать про те, що учні старших класів під час вибору правильного роду орієнтуються насамперед по суфіксах або закінченнях німецьких іменників. Фонетичні або семантичні правила визначення роду відіграють другорядну роль. Під час визна-

чення роду спостерігаються явища інтерференції: рід іменника в рідній мові перешкоджає правильному вибору роду в німецькій мові, що вдвічі частіше зафіксовано для фонетичних еквівалентів.

Перспективами дослідження вважаємо розробку системи вправ на визначення роду іменників у німецькій мові з урахуванням отриманих результатів, що сприятиме успішній роботі з мовним матеріалом, систематизуватиме й узагальнюватиме наявні знання та вміння користуватися фонетичними, морфологічними й семантичними індикаторами роду іменників у німецькій мові, формуватиме навички протидії впливу міжмовної інтерференції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сотникова С. І., Гоголева Г. В. Німецька мова. 11 клас : рівень стандарту. Харків : Ранок, 2018. 208 с.
2. Bewer F. Der Erwerb des Artikels als Genus-Anzeiger im deutschen Erstspracherwerb. *Studies on the development of grammar in German, Russian and Bulgarian*. Berlin : ZAS, 2003. S. 87–140.
3. Bordag D. Psycholinguistische Aspekte der Interferenzforschung in der Flexionsmorphologie des Tschechischen als Fremdsprache. Hildesheim : Georg Olms Verlag, 2006. 300 S.
4. Doleschal U. Genus als grammatische und textlinguistische Kategorie. Eine kognitiv-funktionalistische Untersuchung des Russischen. München : Lincom Europa, 2004. 246 S.
5. Helbig G. Deutsche Grammatik: Ein Handbuch für den Ausländerunterricht. Berlin : Langenscheidt, 2001. 654 S.
6. Köpcke K.-M. Untersuchungen zum Genussystem der deutschen Gegenwartssprache. Tübingen : Niemeyer, 1982. 268 s.
7. Köpcke K., Zubin D. Sechs Prinzipien für die Genuszuweisung im Deutschen. Ein Beitrag zur natürlichen Klassifikation. *Linguistische Berichte*. 1984. Nr. 93. S. 26–50.
8. Menzel B. Genuszuweisung im DaF-Erwerb. Psycholinguistische Prozesse und didaktische Implikationen. Berlin : Weißensee, 2004. 312 S.
9. Sperber H. Mnemotechniken im Fremdspracherwerb mit Schwerpunkt „Deutsch als Fremdsprache“. München : Iudicium, 1989. 344 S.
10. Spitz E. Beitrag zur Genusbestimmung der deutschen Substantive. *Deutsch als Fremdsprache*. 1965. Nr. 2. S. 35–43.

REFERENCES

1. Sotnykova S. I., Hoholieva H. V. Nimetska mova. 11 klas: riven standartu [German for Class 11. State board]. Kharkiv: Ranok, 2018. 208 s. [in Ukrainian].
2. Bewer F. Der Erwerb des Artikels als Genus-Anzeiger im deutschen Erstspracherwerb [The purchase of the article as a genus indicator in the German first language acquisition]. *Studies on the development of grammar in German, Russian and Bulgarian*. Berlin: ZAS, 2003. S. 87–140. [in German].
3. Bordag D. Psycholinguistische Aspekte der Interferenzforschung in der Flexionsmorphologie des Tschechischen als Fremdsprache [Psycholinguistic aspects of interference research in the flexion morphology of Czech as a foreign language]. Hildesheim: Georg Olms Verlag, 2006. 300 S. [in German].
4. Doleschal U. Genus als grammatische und textlinguistische Kategorie. Eine kognitiv-funktionalistische Untersuchung des Russischen [Gender as a grammatical and text category. A cognitive-functionalist study of Russian]. München: Lincom Europa, 2004. 246 S. [in German].
5. Helbig G. Deutsche Grammatik: Ein Handbuch für den Ausländerunterricht [German grammar: a handbook for teaching foreigners]. Berlin: Langenscheidt, 2001. 654 S. [in German].
6. Köpcke K.-M. Untersuchungen zum Genussystem der deutschen Gegenwartssprache [Studies on the enjoyment system of German contemporary language]. Tübingen: Niemeyer, 1982. 268 S. [in German].
7. Köpcke K., Zubin D. Sechs Prinzipien für die Genuszuweisung im Deutschen [Six principles for gender allocation in German]. *Linguistische Berichte*. 1984. 93. S. 26–50.
8. Menzel B. Genuszuweisung im DaF-Erwerb. Psycholinguistische Prozesse und didaktische Implikationen [Allocation of benefits in the acquisition of DaF. Psycholinguistic processes and didactic implications]. Berlin: Weißensee, 2004. 312 s. [in German].
9. Sperber H. Mnemotechniken im Fremdspracherwerb mit Schwerpunkt „Deutsch als Fremdsprache“ [Mnemonics in foreign language acquisition with a focus on “German as a foreign language“]. München: Iudicium, 1989. 344 S. [in German].
10. Spitz E. Beitrag zur Genusbestimmung der deutschen Substantive [Contribution to the genus determination of German nouns]. *Deutsch als Fremdsprache*. 1965. Nr. 2. S. 35–43. [in German].